

„Wittgenstein Incorporated”

Subliem minimalisme

BRUSSEL — Als Johan Leysen de scène opkomt, denk je even dat hij zal akteren hoe Ludwig Wittgenstein les gaf, dat hij je m.a.w. zal willen doen geloven dat het Wittgenstein is die daar spreekt. Maar dat is precies niet wat er gebeurt, en dat is wat „Wittgenstein Incorporated”, een monoloog op tekst van de Nederlandse filozof Peter Verburgt, geregisseerd door Jan Ritsema, zeer boeiend maakt: je hangt aan Leysens lippen zoals je aan die van een goede verteller hangt.

De tekst van Peter Verburgt bevat immers, naast de uitgeschreven tekst van Wittgensteins kolleges — die bestond natuurlijk al — een massa randinformatie, over de stand van het zonlicht, over geluiden in aangrenzende kamers, over de figuren die het kleine luisterpubliek van Wittgenstein uitmaken... Al die opmerkingen spreekt Johan Leysen ook uit, en hij neemt daar rustig zijn tijd voor, bedachtzaam zodat het bijna lijkt alsof Wittgensteins uitspraken een geheel vormen met die randinformatie.

En eigenlijk is dat ook het geval. Je zou de structuur van de tekst kunnen verklaren door op te merken dat de tekst dan ook oorspronkelijk als tv-skript voor de VPRO geschreven werd, en dat het hier om regie-aanwijzingen gaat. Uiteraard, maar dat is triviale informatie voor deze voorstelling, want dat zou erop wijzen dat het essentiële element ervan de inhoud van Wittgensteins spreken is. En het komt mij voor dat precies dát niet het geval is.

Zonder daarom evenwel te willen gaan beweren dat het net zo goed onzin had kunnen zijn, wat Leysen citeert. Integendeel, het gaat om een intensieve denkinspanning, gespreid over drie kolleges, over de vraag wat we nu zeggen als we zeggen dat we geloven in God en het hierna-maals. En dat denkparkoers waarvan we de weerslag vinden in de kollegenotities die achteraf gepubliceerd werden, is grillig, met plotse sprongen in de gedachten naar aanleiding van vragen of opmerkingen uit het publiek, of zelfs schijnbaar zonder

reden. Maar de ruimte tussen de regels blijft wit.

Akteren

Wat in deze voorstelling gebeurt, is dan ook letterlijk een soort denkoefening: „Stel, je zit in een ruimte met enkele mensen om na te denken over iets, hoe zou dat kunnen gaan, en vooral, langs welke weg is men dan uiteindelijk tot dit resultaat gekomen?”.

Dat lijkt misschien stomvervelend, maar als Johan Leysen bezig is, dan kun je gewoon niet anders dan naar hem luisteren. Niets leidt de aandacht nog af van deze denkoefening, waarbij je voortdurend ziet dat er gezocht wordt naar de meest efficiënte manier om het te zeggen, naar het juiste ritme van spreken en pauzeren zodat het gehele gebeuren zo volledig mogelijk wordt.

Is dit nu akteren? Ja en nee; niet als je akteren verstaat als:

TEATER

iets doen wat een bedrieglijke begrijpelijkheid geeft aan de tekst, een valse glans van helderheid waar het uiteindelijk om niets meer gaat dan slagroom die de smaak bederft.

Wel als je akteren begrijpt als een bijna arrogante, maar door zijn koppige gedrevenheid ook betoverende, manier om aandacht op te eisen, niet voor de kunstjes die je gaat vertonen, maar voor wat je zelf belangwekkend vindt. Er is bij Leysen dan ook geen zweem van bescheidenheid te vinden, maar nog veel minder een zweem van het navelstaren dat veel acteurs zo oninteressant maakt.

Er staat gewoon iemand die duidelijk maakt waar het voor hem op staat, en precies daar ook zijn overtuigingskracht uit haalt. Minimaal akteren dus, nauwelijks meer dan wat zoekende armgebaren alsof de denkinspanning voorlopig nog wat ongericht een uitweg zoekt of alsof het nodig is de maat van het spreken aan te geven, maar met een maximaal effect.

In die zin is *Wittgenstein Incorporated* minstens evenzeer een denkoefening over akteren, niet abstrakt en op afstand maar op een concrete manier, als een poging om de toeschouwer in te voeren in de eigen-aardige wijze waarop Wittgenstein, door de konfrontatie met zijn toehoorders ad hoc, zijn gedachten voortdurend bleef bijstellen.

Pieter T'JONCK